

Píše Filip Charvát

(E*forum, 23. 09. 2020)

Antologií o literární Praze (nebo o Praze jako literárním toposu) existuje celá řada. Zde je jen malý výběr podobných publikací v chronologickém pořadí: v roce 1969, bezprostředně po politických nepokojích pražského jara (1967/68), vydal Josef Mühlberger knihu *Das hunderttürmige Prag. Im Spiegel deutscher Dichtung und Urkunden* [Stověžatá Praha v zrcadle německého písemnictví a dokumentů]; po sametové revoluci roku 1989 zaznamenáváme opravdovou záplavu podobných děl: publikace *Die unheimliche Stadt* (1992) [Tajemné město] vydaná Hellmuthem G. Haasisem představuje Prahu (stejně jak to činila Mühlbergerova kniha) výhradně na pozadí německojazyčných pramenů, přičemž leitmotiv „tajemství“ odkazuje na jedné straně k mnoha strašidelným příběhům, tedy k tzv. „mystické“ Praze, na druhé straně upozorňuje na fakt, že se po vyvraždění Židů a vyhnání Němců z města a celé republiky vlastně jedná o jakousi knihu mrtvých, která ovšem hodlá „druhé smrti“ následkem zapomnění čelit právě literárním vzpomínáním, alespoň tak o tom hovoří její vydavatel. I v dalších antologiích je vzpomínka na panorama pražské německé literatury a její do velké míry židovský charakter v popředí zájmu, např. v knize *Prager deutsche Erzählungen* (1992) [Pražské německé povídky] vydané Dieterem Sudhoffem a Michaellem M. Scharthem, v *Jüdische Erzählungen aus Prag* (1997) [Židovské povídky z Prahy] Christiana Grünyho nebo v knize Jiřího a Gabriely Veselých *Das Herz Europas* (1998) [Srdce Evropy] s podtitulem *Prager Geschichten deutschböhmischer und deutschmährischer Autoren* [Pražské příběhy německých autorů z Čech a Moravy]. Téhož roku vydal Helmuth A. Niederle sbírku textů *Europa erlesen. Prag* [Čtení o Evropě. Praze], v níž se ale na samotný region soustředí mnohem méně. V této publikaci samozřejmě nalezneme texty Kafkovy a Werfelovy, vedle nich jsou ale stejnou měrou zastoupeni představitelé české literatury jako Kundera nebo Hrabal, dále také německojazyční autoři, kteří se v určitém momentu své tvorby věnovali Praze či českým tématům, jako např. Mörike či Grillparzer, nebo nakonec i zástupci světové literatury, ať už jde o Majakovského či Claudela, kteří se o Praze zmiňují pouze okrajově. Naprosto jiný přístup zvolili Marek Nekula a Andrea Fischerová, kteří pro svou pražskou antologii vybrali výhradně originální texty německy píšících autorů českého původu, jako jsou Katja Fussek, Jiří Gruša či Maxim Biller, a knize dali titul a zároveň motto *Ich träume von Prag. Deutsch-tschechische literarische Grenzgänge* [Sním o Praze. Putování po německo-české literární hranici].

Do dlouhé řady zmíněných publikací se staví také knížka **Prag. Eine literarische Einladung** [Praha. Literární pozvánka] vydaná **Petrou Knápkovou**. Publikace vyšla v roce 2019 v berlínském vydavatelství Klaus Wagenbach, je dlouhá (či krátká) 140 stran, má intenzivně červenou obálku typickou pro toto vydavatelství a za formát

byl zvolen prodloužený obdélník. Tvar knížky umožňuje návštěvníkovi mít ji na svých toulkách městem zasunutou ve vnitřní kapse saka jako průvodce. Vše je tedy velmi praktické. Obálku zdobí obraz s pohledem na vltavské mosty, Národní divadlo a v pozadí Vyšehrad, snímek byl pořízen nejspíš od Kramářovy vily na Letné.

Tato útlá knížka čtenáři nabízí literární pohledy na město Prahu od celkem 23 českých poválečných spisovatelů, již mají k městu úzký biografický vztah (i když se v případě Lenky Reinerové můžeme přít o národní příslušnosti). Skutečnost, že se vydavatelka rozhodla omezit se téměř výhradně na novější českou literaturu, lze (vzhledem k výše nastíněné historii tohoto žánru) chápat jako pokus o nový přístup, tedy také jako ospravedlnění této další, nejnovější antologie. Bohužel se tento fakt neodráží v titulu ani podtitulu knihy.

Pořadí textů, které nejsou děleny do podkapitol, se řídí pouze datem prvního vydání. Je proto jasné, že vyprávěný čas jednotlivých příběhů vytváří zmatečnou chronologii. Naše četba začíná známou anekdotou Jiřího Weila z období protektorátu *Na střeše je Mendelssohn*, pak si odskočíme s Petiškou k věčnému Židovi do středověku, načež bloudíme (např. v textech Kundery či Ajvaze) různými více či méně magickými světy reálného socialismu, Lenka Reinerová nám poskytne etymologické informace o Celetné ulici a končíme postmoderně na periférii, např. při četbě několika marginálií o masovém turismu u Rudiše, přičemž pro mě – jako pro turistického průvodce s licencií – zůstává záhadou, kdeže se nachází ono „pravouhlé náměstí“ (jak se dočítáme v textu E. Kantůrkové), ležící již spíše „za městem“, s „mostem“, „studenou řekou“, „osikami“ a „naprosto novou továrnou ve skrovné krajině podhůří“. Dále nechápu, proč by tato kniha měla končit zacílením na „dojemně působící kostnatá kolena nějakého chlapce“. – Ale dobrá. Dle údajů vydavatelky v krátkém úvodu jde o záměr: „Protože úhel pohledu a časové roztržité k tomuto městu literatury prostě patří.“ Tedy žádné uspořádání. Jednotlivé texty tak nejsou propojeny pomocí centrálních motivů, např. jako v Boccacciově *Dekameronu*, nejsou představeny na pozadí kartografie města, na základě časových a prostorových souřadnic. Tak trochu chaotický charakter této perspektivy je zde údajně programový. Také velmi silně odlišná sémantická gesta jednotlivých příběhů tento dojem disparátnosti zvyšují. Máme co do činění s uzavřenými anekdotami (Weil), s náčrtem celé životní tragédie pražského Žida (Pavel), surreálními filmovými sekvencemi (Hrabal), impresionistickými obrazy parku (Hakl), humoristickými texty (Šlitř/Suchý), tzv. short-story (Topol) nebo s naprosto bludnými popisy (Kantůrková). Můžeme to nahlížet pozitivně nebo kriticky, zcela na základě vlastního vkusu nebo podle toho, kdo je cílovým publikem této publikace. Knápková shromažďuje ve své antologii autory, kteří jsou dnes považováni v českém literárním prostředí – a pro toto literární prostředí – za etablované, a poskytuje tím čtenáři také jakousi malou antologii současné české literatury. To je vždy užitečné – a právě v tomto ohledu byla kniha pro mne nejužitečnější. Jestli tomu tak je i v případě projíždějících turistů, kteří tvoří velkou část návštěvníků města a znají v lepším případě Kunderu (a možná ještě jednoho autora k tomu), už lze pochybovat. Kniha se tedy obrací na ty, kdo jsou s historií a topografií města již velmi dobře obeznámeni – koho by jinak asi zajímal Laňka

z Vršovic, „nejlepší kluk s míčem ve sportovním klubu Hagibor za první republiky“? – Jako alternativa: pokud by se kniha měla přece jenom obracet k širšímu cizozemskému publiku, určitě by stálo za zamyšlení, není-li vhodné texty seřadit podle dějinných, obsahových či topografických (např. podle mapy města) kritérií.

Vedle těchto chronotopických a intertextuálních pochybností si zde můžeme položit ještě jednu otázku: Nalezneme v této sbírce textů přesto nějaké tematické těžiště? A zde musíme překvapivě odpovědět: Ano, nalezneme a jde o to takřkajíc nejtriviálnější. Dobrou polovinu textů bychom totiž mohli přiřadit k žánru šířeji chápané fantastické literatury. Duchařské nebo jiné magické příběhy jsou v tomto souboru zastoupeny nápadně často. Na tomto místě musíme nechat nezodpovězenou otázku, jestli se vydavatelka či samotní autoři textů toposu „legendární Prahy“ podbízejí, nebo jestli se s tímto toposem – s dějinným vědomím – vyrovnávají či tento stereotyp dokonce ztvárňují satiricky. Každopádně je to nápadné. V knize se sice setkáme i s jinými perspektivami, jako v případě již zmíněného, málo sentimentálního textu Jaroslava Rudiše, přesto se ale nemůžeme zbavit dojmu, že čeští autoři polemizují s oněmi náladami, které vzýval na počátku 20. století Arne Novák, aby tak doložil svou ideu opravdu domácí, tzn. neněmecké Prahy, jak se dočítáme např. v jedné z jeho recenzí, v níž se ohrazuje proti Gustavu Meyrinkovi: „Skutečný život v Praze autor *Golema* vůbec nezná, nebo jej přinejmenším nechce znáti. Úmyslně zamlčuje, že zde vedle groteskního pražského ostrůvku, jak jej představuje místní ghetto, kypí a plyne bohatý život průmyslu a obchodu, že je to město vědeckého a uměleckého varu, radostný a mladý proud způsobilého národa.“ (cit. dle: Kurt Krolop: *Die tschechisch-deutschen Auseinandersetzungen über den „Prager Roman“ [1914–1918]*. In: *Praha - Prag 1900–1945. Literaturstadt zweier Sprachen*. Vyd. Peter Becher / Anna Knechtel. Passau: Stutz, 2010, S. 175–182, zde s. 176 [pro účely tohoto textu z němčiny přeložil LM]).

Přeložil Lukáš Motyčka

Petra Knápková (Hg.): *Prag. Eine literarische Einladung*. Berlin: Wagenbach Klaus GmbH (Salto), 2019, 144 s.

www.ipsl.cz